

Goed dat de Willems zijn vergeten

Boek over drie voorgangers van Willem-Alexander is weinig vleierend

Willem I verrijkte zich, Willem II werd gechanteerd en Willem III was half waanzinnig. De historici Hermans en Hooghiemstra verzamelden ooggetuigenverslagen over de drie voorgangers van prins Willem-Alexander.

Door onze redacteurs
JANNETJE KOELEWIJN en
MEREL THIE

AMSTERDAM, 14 NOV. Koningin Beatrix had het boek *Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren*, dat morgen verschijnt, kunnen verbieden. Haar eigen Koninklijk Huisarchief werd ervoor geraadpleegd, en dat geeft haar het recht om op het laatste moment 'nee' te zeggen. Ze heeft het niet gedaan.

Flink, vinden de historici Dorine Hermans en Daniela Hooghiemstra. Want zo vleierend zijn de ooggetuigenverslagen niet die ze verzamelden. Hun boek gaat over de negentiende-eeuwse koningen Willem I, II en III, voorvaders van de aanstaande koning Willem (-Alexander) IV. De eerste werd rijk op kosten van de Nederlandse samenleving. De tweede werd gechanteerd met zijn bisexualiteit. De derde was volgens Hermans en Hooghiemstra „half waanzinnig”, hij wilde ministers laten fusilleren.

Ze begonnen aan hun onderzoek omdat er zo weinig bekend is over de drie Willems. Ze denken nu dat het de Oranjes én de Nederlanders goed uitkomt dat deze koningen zijn vergeten. Voor de Oranjes omdat er weinig eer aan hen te behalen valt. Voor de Nederlanders omdat ze zich liever identificeerden met helden die Spanjaarden verslaan.

Willem I kwam op de troon omdat Europese machthebbers hem daar neerzetten, nadat Napoleon was verslagen. Hij sprak de taal nauwelijks, was negentien jaar niet in Nederland geweest en had overal gebedeld om een koninkrijk. Hij begon berooid maar aan het eind van zijn regeerperiode, van 1813 tot 1840, had hij 30 miljoen gulden. Zijn vermogen was even groot als de schuld die Nederland in die jaren had opgebouwd.

Hermans en Hooghiemstra haalden deze feiten uit de ooggetuigenverslagen die ze vonden in het Koninklijk Huisarchief en andere bronnen. Veel van die documenten hebben ze in hun boek opgenomen. Voor historici waren de meeste niet nieuw, maar de manier waarop zij erover schrijven is dat wel: niets verhullend. Het maakt het boek waardevol, zegt historicus Hans Bornewasser. De lezer kan zelf oordelen.

De homo-, of in elk geval bisexualiteit van Willem II was tot nu toe niet bewezen. Maar in een notitie van Van Maanen, toenmalig minister van Justitie, lasen de auteurs dat de prins werd afgeperst met diens 'schandelijke en onnatuurlijke' lusten. Hermans: „Wij denken dat dat alleen maar kan duiden op homoseksualiteit”. Andere historici dachten volgens de auteurs dat er in de brief 'avontuurlijke' lusten stond. Historicus Jan Bank noemt het „niet onwaarschijnlijk” dat 'onnatuurlijk' in die tijd een nette aanduiding was voor homoseksualiteit. Het past volgens hem bij het beeld van „een wat wilde kroonprins”.

Willem II werd gechanteerd, destijds was homoseksualiteit een misdaad. Hij kreeg in 1819 een brief waarin hem werd opgedragen 63.000 gulden te betalen, anders zou zijn geheim openbaar worden gemaakt. Zijn vader – met wie hij verder doorlopend ruzie had – hielp hem de briefschrijver te vinden en te laten arresteren.

Willem III had eerst geen zin om koning te worden, omdat hij nauwelijks macht zou hebben. Door de Grondwet van 1848 hadden ministers meer invloed gekregen. Maar toen het hem op de man af werd gevraagd, zei hij 'ja'. Daarna vroeg hij aan zijn vrouw, Sophie van Württemberg: 'Wat moet ik nu doen?' Hij was een onberekenbare man, met veelvuldige woede-uitbarstingen. Politicus Thorbecke had altijd twee pennen bij zich als hij de koning iets wilde laten onderteke-

Koning Willem III in 1881 met zijn dochter, de latere koningin Wilhelmina. Willem III zou „half waanzinnig” zijn geweest.

nen. De eerste pen smeedt de koning meestal woedend de kamer in. Hofdame Henriëtte van de Pol vroeg in een brief aan haar moeder: 'Vindt u hem niet precies een gek?'

De auteurs zeggen dat ze anders over de Oranjes zijn gaan denken. Hooghiemstra: „Het zijn overlevers, door een combinatie van ambitie en aanpassingsvermogen. Willem I deed alsof hij tegen zijn zin koning werd. Hij liet zich smeken, hij wilde niet 'boven de mensen verheven zijn'. Maar hij was jaren op zoek geweest: waar kan ik regeren en rijk worden.” Hermans: „Toen hij de kroon had, werd zijn wilde ambitie verborgen achter de schijn van 'wij zijn gewoon', van zogenaamde democratie. 'Ik ben koning omdat het volk het wil.' Vervolgens trok hij alle macht naar zich toe.”

Macht hebben de Oranjes nu nauwelijks meer, maar de ambitie is volgens Hermans en Hooghiemstra onverminderd. Willem-Alexander, zeggen ze, weet ook precies wat

in deze tijd nodig is om geaccepteerd te blijven. Een vrouw als Máxima, bijvoorbeeld. Aantrekkelijk, geliefd, mediageniek. En ze gedragen zich gewoner dan ooit, hun oudste dochter Amalia gaat naar een openbare school. Hooghiemstra: „De verhevenheid van de troon is in Nederland een goed be-

waard geheim.”

Voor de troon wordt men niet ongestraft geboren verschijnt morgen bij uitgeverij Prometheus.

▶ Lees portretten van Willem I, II en III op nrc.nl/binnenland